

риторіальній виборчій комісії по виборах голови та депутатів міської ради від 29 травня 1994 р. Копія засобам масової інформації // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1–10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 147.

²⁰ Протокол № 10 засідання територіальної виборчої комісії по виборах депутатів і голови Чернівецької міської Ради депутатів від 31.08.1994 р. Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 1. Протоколи №№ 1–10 засідання комісії та матеріали до них. 6 квітня 1994 р. – 31 травня 1994 р. – Арк. 143.

УДК: 327(474.5+438+477)

© Оксана Самойленко

© Галина Панишко

(м. Луцьк)

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС УКРАЇНИ У СПІЛЬНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ «ПОЛЬЩІ – ЛИТВИ – УКРАЇНИ»: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Проаналізовано політико-правові відносини політичного симбіозу етносів, що визначали систему геополітичного виміру через природні (традиційні) чинники геополітики, так і суто політичні, в ретроспективній площині.

Ключові слова: геополітика, Литва, Польща, Україна, політико-правові відносини, Річ Посполита, геополітичний вимір, геополітичний інтерес, війна, геополітичний союз, геостратегічна перспектива, політичний симбіоз, Євросоюз, НАТО, інкорпорація, геополітична концепція «Медошевського–Гедройца».

Oksana Samoilenko, Galyna Panyshko. Ukrainian Geopolitical Interest in the Common Geopolitical Space «Poland – Lithuania – Ukraine»: Retrospective Analysis. The article analyzes political-legal relations within the political symbiosis of ethnic groups, which determined the system of geopolitical dimension based on the traditional factors of geopolitics, its retrospective aspect.

Key words: geopolitics, Lithuania, Poland, Ukraine, political-legal relations, Rzech Pospolyta, geopolitical dimension, geopolitical interest, geopolitical union, war, geostrategic perspective, political symbiosis, European Union, NATO, incorporation.

Оксана Самойленко, Галина Панишко. Геополитический интерес Украины в общем геополитическом пространстве «Польши – Литвы – Украины»: ретроспективный анализ. Проанализировано политико-правовые отношения политического симбиоза этносов, что обозначали систему геополитического измерения через природные (традиционные) факторы геополитики, так и суто политические в ретроспективной плоскости.

Ключевые слова: геополитика, Польша, Литва, Украина, политико-правовые отношения, Речь Посполита, геополитическое измерение, геополитический интерес, война, геополитический союз, геострате-

²¹ Рішення територіальної виборчої комісії по виборах депутатів і голови Чернівецької міської Ради від 9.06.1994 р. // Архівний відділ Чернівецької міської ради. – Ф. 563. – Оп. 1. – Спр. 2. Протоколи №№ 11–17 засідання комісії та матеріали до них. 6 червня 1994 р. – 24 червня 1994 р. – Арк. 143.

²² Голові облдержадміністрації І.М. Гнатишину. Експрес інформація станом на 07 серпня 1995 року // ДАЧО. – Ф. 2896. Чернівецька обласна державна адміністрація. – Оп. 2. – Спр. 18. Інформації, довідки, доповідні з питань організаційно-масової роботи. – Арк. 31.

гическая перспектива, политический симбиоз, Евросоюз, НАТО, инкорпорация, геополитическая концепция «Медошевского–Гедройца».

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасні геополітичні реалії вимагають формування постсоціалістичними державами нових зовнішньополітичних підходів. Військово-політичні відносини України Польщі і Литви, які мають перспективу без пекових, можуть впливати на відносини сусідніх країн з іншими державами. Території держав можуть розглядатися як об'єкти політики інших держав. За геополітичною концепцією Медошевського–Гедройца, коріння протиріч між державами убагається в постійному прагненні контролювати території України, Литви та інших держав з боку Росії, або Польщі. Для усунення цих протиріч концепція передбачає відмову Росії та Польщі від намагання контролювати ці держави, надання їм реальної незалежності й усебічну підтримку. Необхідний механізм геополітичної співпраці для України може запропонувати Литва і Польща для врегулювання військово-політичного конфлікту з РФ, а також у трансформації соціальної, політичної та економічної систем.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. У сучасні українській, польській, литовській політико-правовій літературі даній темі приділено багато уваги. Проблему геополітики, а також геополітичного інтересу України в геополітичному просторі «Польща – Литва – Україна», її ретроспективний аналіз, досліджували: М. Рудич, Б. Сенкевич, Р. Скорський, М. Чихоцький, П. Коваль, О. Затинаймо, В. Павленко, В. Бочарніков, С. Свешніков, Б. Коморовський, Д. Гуск, Б. Геремек, Д. Грибаускайте, А. Шторм та ін.

Формування мети та завдання статті. Метою є аналіз політико-правової та спеціальної наукової літератури та виділення певних етапів дослідження

геополітичного інтересу України у спільному геополітичному просторі «Польща – Литва – Україна».

Виклад основного матеріалу. Геополітичний інтерес України у спільному геополітичному просторі «Польща – Литва – Україна» є надзвичайно важливим, особливо в час загострення міжнародної ситуації, анексії Криму Росією, розв'язанням РФ військово-політичного конфлікту, загарбанням частини території України. Враховуючи певні традиції співжиття народів у спільній державі І Річ Посполита, наслідуючи етнокультурні традиції, у сьогоденних умовах Польща і Литва, що обрали західний цивілізаційний вектор розвитку є важливим арбітром для України. Нещодавно Україна, Литва, Польща, Підписали угоду у Варшаві про створення спільного військового підрозділу ЦПРОЛУКР-БРГ¹. Жорсткі реалії сучасної геополітичної доби ставлять виклик геополітичній безпеці як Європі так і всьому континенту. Чи готова Україна до такого виклику? Політики Литви і Польщі відповіли «так!» і запропонували допомогу сусідній державі. Формуючи геополітичний простір «Польща – Литва – Україна», політики країн їх національні еліти означали його як «оксамитове литовське проникнення», «ослов'янення литовських правителів», «інкорпорація», та ін. Ретроспективний аналіз дослідження є корисним та позитивним для розширення польсько-литовського впливу на Україну.

Включення українських земель до складу Великого князівства Литовського створило політичний симбіоз двох етносів. Литва розумно скористалася тогочасною ситуацією у регіоні враховуючи геополітичний інтерес українства, вона за рахунок його воєнної сили реалізувала власний. Це стало можливим завдяки тому, що підпорядкування вітчизняного геополітичного інтересу литовському було єдиною реальною можливістю його реалізації в тогочасних умовах.

Литовський, а потім литовсько-польський період політико-правових відносин добре окреслюють зміну акцентів у сучасній геополітиці. Вона враховує не тільки природні (як традиційна геополітика), але й політичні чинники життєдіяльності держав і народів. Останні в житті українства XV-XVI ст. стають все більш відчутними. Звичайно, наші багаті землі і в цей час були головною причиною експансії іноземних держав. Але саме їх активність і стійкий супротив українства, що є політичним, а не природним чинником, стали вирішальними умовами реалізації геополітичного інтересу етносів. Тут доцільно згадати думку сучасного російського спеціаліста К.В. Плешакова. Він вказує, що геополітика може бути «визначена не просто як об'єктивна залежність зовнішньої політики тієї або іншої нації від її географічного місця знаходження, а як об'єктивна залежність суб'єкта міжнародних відносин від сукупності матеріальних факторів, які дозволяють цьому суб'єкту здійснювати контроль над простором».²

Зростання ролі політичного чинника у геополітичному просторі українства литовсько-польського

періоду проявилось у суперництві Великого князівства Литовського і Польського королівства за землі України. Власне, воно було характерне і для попереднього часу, але було локалізоване на вузькому географічному просторі – Галичині. Лише у цьому регіоні поляки, добилися відчутних успіхів. Інші українські землі охопила своїм впливом Литва. Суперництво двох етносів за Україну спробували вирішити шляхом підписання унії.

Політичний союз Польського королівства і Великого князівства Литовського був викликаний не лише інтересом до українських земель. Важливе значення мала також потреба обох держав у спільній боротьбі з німецькими рицарями. Але у геополітичному відношенні XV-XVI ст. було тим часом, коли територія держави складала той стратегічний ресурс, значення якого, можливо, перевершувало усі інші ресурси. До промислової революції не було іншого шляху до збільшення власного багатства і могутності. На заваді цьому стояли умови традиційних технологій з їх низькою продуктивністю праці як у сільському господарстві, так і в промисловості. Тому могутність і багатство держави багато в чому визначалися розмірами території, яку вона контролювала. Така ситуація визначала головну роль будь-якої самостійної держави: завоювання території для реалізації своїх економічних інтересів і безпеки. Якщо так, то експансія Литви і Польщі на українські землі може бути названа головною причиною їх політичного союзу.

Вигідна для обох сторін унія у м. Крєві 1385 року частково будувалася на власному інтересі Ягайла. Після смерті Ольгерда йому, молодшому синові від другого шлюбу, був переданий престол Великого князівства Литовського. Це викликало велике невдоволення старших синів. Крєвська унія рятувала Ягайла, але ставила у скрутне становище його підданих, особливо українців. Новий король на ділі мав довести свою відданість Польщі. Українське населення зразу почало відчувати гніт польського католицизму. Ягайло широко почав роздавати польським вельможам землі, які належали руським боярам. Так трапилося із Самбіщиною, Рясівщиною, Поділлям. Зростала роль католицького віросповідання, особливо у містах.

Але перші успішні кроки Ягайла, обмежуючи геополітичний простір українства, дуже швидко наштотхнулися на великі перешкоди. Після коронації Ягайла усі литовсько-руські князі мали скласти присягу на вірність королю, королеві і королю Польській. Усі, хто при цьому приймав католицьку віру, зрівнювалися у правах з поляками. Але якраз ця «приманка», на початках, виявилася неефективною. Невдоволення нею проявили як литовська аристократія, яка боялася, що польська аристократія відтіснить її на периферію політичного життя, так і корінне українське і білоруське населення, яке послідовно трималося за традиційне для нього православне віросповідання. Це виявилось особливо помітним на Волинь.

Луцький і володимирський князь Федір Любартович аж до 1383 р. намагався не присягати польській короні. У лютому 1386 р. він тільки дав обіцянку вірності, прихильності і помочі особисто Ягайлові. Лише пряме втручання останнього змусило Федора Любартовича скласти присягу. В травні 1386 р. Ягайло посилав луцького князя у тривалу поїздку до Литви, а сам прибуває до Луцька. Тут він своїм розпорядженням вилучив з-під влади Федора Любартовича його найвизначнішого васала князя Федора Даниловича Острозького, зобов'язавши його до служби собі. Водночас князеві Острозькому було надано в намісництво Луцьк.

Фактично прямими діями польського короля Федір Любартович втратив Луцьк – стратегічно вигідну для оборони фортецю. З цим втрачалася його влада над князями цієї землі. Це підірвало основи його влади на всій Волині і змусило у 1393 р. скласти присягу на вірність польській короні.

Опозицією в українському і литовському середовищі скористався син убитого Ягайлом князя Кейстута – талановитий і енергійний Вітовт. Його енергійні дії деякою мірою відновлювали геополітичний простір українства в Литовському князівстві. Виступ Вітовта фактично на два століття призупинив процес інкорпорації литовсько-руських земель до складу Польщі з усіма політичними і конфесійними обмеженнями, які витікали з цього факту. В основі конфлікту Ягайла і Вітовта лежав династичний інтерес – боротьба за престол між спадкоємцями. Усі сторони в таких випадках шукають собі союзників. Вітовт зупинив свою увагу на пруських рицарях. Разом з ними він починає здійснювати сильні і періодичні напади на литовські землі. Стривожений Ягайло просить «милого брата» повернутися в Литву і взяти в управління литовсько-руські землі. Протистояння завершилося у 1392 р. підписанням Острозької угоди. За її умовами Вітовт став співправителем Литовсько-Руської держави.

Острозька угода ліквідувала наслідки Кревської унії. Литва і Польща знову ставали окремими політичними структурами. Геополітичний інтерес українства знову отримував шанс на реалізацію у політичному просторі Великого князівства Литовського. Вітовт, особливо в перший період свого правління вміло користувався відновлення політичного симбіозу двох етносів. Зміцнивши свої позиції у Великому князівстві Литовському він почав шукати нагоди порвати відносини з Польщею.

Постійна увага Вітовта до руських земель є свідченням того, що вони були його головною опорою. Але князь користувався їхньою силою для втілення в життя литовського геополітичного інтересу. У просторі останнього геополітичний інтерес українства зберігав самостійне значення, доки не вступав у відчутну суперечку з литовським. Це стало помітним відразу Після битви під Грюнвальдом.

У 1410 р. литовські, польські, українські і білоруські війська завдали нищівної поразки німецьким рицарям. Проте саме Вітовт виступив проти оста-

точного розгрому Тевтонського ордену. Це відповідало геополітичному інтересу Литви. У суперництві за українські землі вона хотіла мати союзника на випадок можливої сутички з Польщею. Можливо, саме це значення Вітовт відводив і руським землям. Тут повторювалася політична комбінація з Тевтонським орденом. Руські землі були важливим фактором у протистоянні Литви з Польщею, але можливою була і зворотна послідовність. Складні політичні комбінації, перетинання геополітичних інтересів обох держав на території України в черговий раз спробували вирішити шляхом унії.

Постановою Городельської унії 1413 р. Польща більш послідовно втягувала Литву, а з нею і українські землі, у свій геополітичний простір. Городельський акт став провісником наступаючої польської релігійної нетерпимості, що вело до звуження геополітичного простору України. Більш жорсткими стали політичні дії Вітовта. Він почав призначати своїми намісниками литовських бояр навіть там, де раніше правили українські князі. Причому в середовищі литовської аристократії відчутно збільшується католицький елемент. До неї увійшли Віленський, Луцький, Берестейський, Жмудський та Київський католицькі єпископи, для яких були засновані нові кафедри. Такі нововведення роз'єднували геополітичний простір Литви та України, руйнували політичний симбіоз обох етносів, ослаблюючи їх перед натиском Польщі³.

Отже, тиск Польщі на політичну систему Великого князівства Литовського в роки князування Вітовта посилювався, але в цілому для українського етносу він ще був досить терпимим. На користь цього свідчить план Вітовта до проголошення Литовсько-Руської держави незалежним королівством. Він послідовно проводився до останніх днів правління цього князя, і в ньому помітне місце належало Волині.

На Луцьк як на Південну столицю Литви ще у 1894 р. вказував Ф. Леонтович⁴. Інші дослідники у зв'язку з цим говорять про другу резиденцію Вітовта, про центр українських земель, найулюбленішу садибу князя, південну столицю Великого князівства Литовського і т.д. У будь-якому випадку слід визнати, що Волинь стала привабливою для тодішньої руської та литовської аристократії. Не випадково, що для вирішення важливих дипломатичних справ – протистояння туркам у Європі, загроза поширення русизму у Чехії, небезпека Константинополью від турків інші європейські монархи зібралися у Луцьку.

Центральною проблемою цього представницького з'їзду виявилася питання прийняття королівського достоїнства Вітовтом і проголошення Литви королівством, а не дипломатичні стосунки у Європі. Воно безпосередньо торкалося України. Позитивні рішення могли б зміцнити як литовський, так і український геополітичний простір. Проте тут Вітовта спіткала невдача. Це відповідним чином позначилося на подальшій долі України.

В роки князювання Вітовта нові тенденції у геополітичному просторі України лише формувалися. В. Поліщук вивчає їх, аналізуючи зміни в політичній системі ВКЛ. При цьому він зосереджує увагу на тогочасному розумінні поняття «уряд». За часів Київської Русі воно як таке не існувало. Воно було відоме у значенні «умова, договір» і утворювало дієслова «урядити», «уряду» зі значенням «встановити, облаштувати, заснувати, визначити, поладити тощо».

Вітовт послідовно прагне зберегти самостійний статус ВКЛ і постійний супротив цьому Польщі внесли нові тенденції у політичне життя Литви, що відповідним чином позначилися на геополітичному просторі України. Городельська унія це здійснила шляхом надання привілеїв тій частині литовської і руської шляхти, яка приймала католицизм. Поняття *privilegium* близьке до визначення поняття «урядь». В його основі лежить «виключне право» на владу-власність. На підставі привілею шляхта долучалася до уряду з повноваженнями старости, воєводи тощо. Такі повноваження в роки князювання Вітовта дійсно «виражали ідею закону», але законом ще не були. Своє логічне завершення вони знайшли майже через 150 років – у реформах 1564-1566 рр., коли була утворена система *гродських урядів (судів)*. Реформи розмежували великокнязівську і земську (самоврядну шляхетську) юрисдикції, влади. Відбулося оформлення, формалізація прав шляхетського стану ВКЛ, тобто закріплення у його, і України зокрема, політичній системі польських державницьких традицій. Час Вітовта позначений лише першими кроками у цьому напрямку.

Отже, другий період князювання Вітовта (після Городельської унії 1414 р.) позначений першими відчутними змінами у геополітичному просторі України. Зробивши Луцьк південною столицею ВКЛ Вітовт модернізував українську політичну систему на західний лад. Це проявилось у наступному:

- місцеву аристократію замінила литовська (після Городельської унії перевага почала надаватися тій її частині, яка тримала католицьке віросповідання);
- у державне життя впроваджуються чужі західні пріоритети:
  - литовська і латинська мова;
  - магдебурзьке право замість руського;
  - запрошення на керівні посади іноземних слуг високого звання.

Проруські орієнтації нового князя Свидригайла знову піднесли значення Волині. На думку П. Троневица значення цього регіону у політичному житті ВКЛ постійно зростала, починаючи з Любарта. Дослідник прослідковує це на прикладі змін у його столичному граді. «Якщо Любарт, – пише він, – в минулому розбудував Луцьк під столичну резиденцію Галицько-Волинської держави, а Вітовт, завершивши розбудову міста, зробив його південною столицею Литви, спираючись на приїжджих литвинів, то Свидригайло, опанувавши роз-

будоване столичне місто, створив у ньому адміністративний державний апарат нового зразка для прихильних до нього українських земель, майже виключно з руських князів і панів»⁵.

Отже, Волинь постійно виступала опорою литовських князів, особливо в їх протистоянні з польськими королями стосовно українських земель. Не випадково Польща ціною за згоду на обрання Свидригайла назвала перехід у своє підпорядкування Волині й Поділля. Ця вимога переросла у війну між двома державами, одним із яскравих епізодів була Волинська кампанія та Луцька війна 1431 р. Її безславний фінал перекреслив плани польських панів вирішувати долю великокнязівського столу Литви та включити Волинь до складу Польщі. Політичний симбіоз (політична сила Литви плюс воєнна сила Русі) знову продемонстрував можливість для реалізації українського геополітичного інтересу в рамках ВКЛ.

Виступ Сигізмунда Кейстутовича, якого було проголошено великим князем фактично розколов ВКЛ на дві окремих держави: Литовську і Руську. Цим фактом вони ослабили себе перед натиском Польщі, але українські землі отримали черговий шанс на самостійні політичний статус і геополітичний простір. Щоправда, останньому доводилося тепер протистояти сильному польському і литовському наступу. Інtronізація Сигізмунда супроводжувалася черговими союзницькими зобов'язаннями. Одним із важливих була передача Польщі Волинської землі після його смерті.

Новий литовський князь Казимир – син Ягайла на початковому етапі свого правління проявив достатньо лояльності щодо руських земель. Інтереси останніх Казимир використав як можливість примирення польського і литовського інтересу на українській території. Причиною суперечки було бажання поляків відірвати Волинь від Литви. Зі свого боку литовці прагнули повернути несправедливо захоплене короною Поділля. Казимир зміг відвернути увагу обох сторін від боротьби за переділ територій і зацікавити можливостями, які відкривала його політика розширення та урівнення в шляхетських правах і привілеях. З точки зору польського геополітичного інтересу це був далекоглядний крок. Він давав доступ на українську територію мирним шляхом.

Першим кроком у цьому напрямку став земський привілей 1457 р. Він урівнював в правах литовську, волинську і подільську шляхту з коронною і надавав їй доступ до державних посад. При цьому вперше не робилося різниці між православними і католиками, чим фактично ліквідувалися умови нерівноправного до православних Городельського акту 1413 р. Наступним кроком стало розширення прав місцевої шляхти і надання їй особливих привілеїв – Уставних земських грамот. Одна із них була «Уставною грамотою Волинської землі». Її значення для подальшого українського політичного життя, а не лише регіону. В силу «найбільшої густоти заселення території Волинської землі порівняно з

іншими землями Русі та найвищої концентрації тут княжо-панських родин Волинська уставна громада мала особливо важливе значення для майбутнього розвитку Волині і поширення її впливу у всій державі»⁶.

Для реалізації власного геополітичного інтересу у власному політичному тілі, правління волинського князя Свидригайла стало найбільшим успіхом у цьому напрямку. При його попередниках геополітичний інтерес українства – збереження самостійності етносу, розширення його політичного простору, протистояння польській, угорській, татарській і московській експансії – здійснювався у політичному і геополітичному просторі Литви. Свидригайло вивів його на самостійний рівень. Щоправда, фактично це стосувалося лише волинської Русі.

Політичний досвід «волинської» держави Свидригайла мав загальноукраїнське значення, який слід було пам'ятати у сучасній непростій ситуації. Фактично українство тоді стало самостійною одиницею у спільному геополітичному просторі Польщі – Литви – України. Остання саме у «волинській» державі заявила про свій геополітичний пріоритет у регіоні, який зберігав значення і в наступні століття. Про це добре пише луцький дослідник П. Троневиц. На його думку «Свидригайло не просто підтримав русинів, а визначивши їх як самостійну політичну і військову силу. Очолив їх боротьбу за відстоювання прав у державному житті з умовою збереження їх основних духовних цінностей і, в першу чергу, віри. Цей відважний самовідданий крок великого князя примусив поляків і литвинів інакше дивитися на Русь, а саме як на рівний собі народ і породив новий напрямок в державній політиці – рух за урівнення в політичних правах православної шляхти з католицькою»⁷.

Розроблена в роки князювання Свидригайла на Волині політична програма набула реального значення на всій території України. Заслуга у цьому належить відомим шляхетським родинам Волині. Здобуваючи земельні маєтки поза межами Волині, вони фактично здійснювали політичну колонізацію українських земель. Це можна сказати про князівські роди Острозьких, Чарторийських, Заславських, Вишневецьких, Збараських, Сангушків, Четвертинських та інші менш відомі. Посівши основні урядові державні посади на Київщині, Наддніпрянщині, Вінничині й Брацлавщині, вони втілювали в життя розроблену на Волині політичну програму.

Розширення геополітичного простору України в роки князювання Свидригайла слід оцінювати обережно. Це був литовський князь, для якого підтримка слов'янської частини населення давала можливість реалізувати литовський геополітичний інтерес. На це вказується в новітніх публікаціях вітчизняних істориків. «... діяльність Свидригайла, – пише О. Русіна, – впродовж його недовгого перебування на великокняжому столі не виказує скільки-небудь помітних ознак протегування «руському елементу» або принаймні не настільки виразних, щоб, з одного боку, спровокувати протест литовсь-

кого панства (серед якого, до речі, було чимало Свидригайлових прихильників), а з другого, – поставити під знамена скинутого князя чи не половину держави»⁸.

Проте навіть обмежене литовським інтересом чергове розширення геополітичного простору України за межі володінь Свидригайла стривожило Польщу. Це помітно уже в діях литовського князя Казимира, який з 1444 р. став і королем Польщі. В 1470 р. він ліквідує самостійне Київське князівство. Замість князя тут було посаджено воєводу Мартина Гаштольда. Власне, це було звичайною політикою патронату на новоприєднаних землях: залучаючи шляхом привілеїв місцеве населення на свою сторону, новий володар вимагав політичної покори. Однак реформування устрою Київщини викликала сильне невдоволення серед українців, продемонструвавши серйозні зміни у геополітичному просторі України.

Місцеві князі Михайло Олелькович, Федір Бельський та князь Гольшанський організували таємну змову, метою якої було відірвати Південну Русь від Литви і приєднати її до Москви. Змова завершилася невдало. Двоє руських князів було страчено, інші втекли до Москви. Авторитет останньої в Україні зростає. Він не перекривав литовського впливу, але добре протистояв натиску польського католицизму. «Молода, сильна держава – пишуть сучасні дослідники так само шукає нових територій для колонізації і згадує про історичну єдність з південно-західним сусідом. Головним постулатом зовнішньої політики Московського царства було те, що усі землі колишньої Київської Русі повинні належати *православним* (курсив наш – Г.П.) московським князям, як спадкоємцям роду Рюриковичів».

Активність Москви на південному і західному напрямках свідчила, що в політичному просторі України з'явився геополітичний інтерес нових суб'єктів. Експансія Литви і Польщі доповнилися московською експансією. Посилився також економічний та політичний інтерес татар в особі Кримського ханату. Якщо з XIV ст. домінуючим на українських землях був литовський геополітичний інтерес, то з XVI ст. він відходить в минуле, поступаючись місцем іншим претендентам.

Початково верх отримала Польща. Поширення польського геополітичного простору на вітчизняних тернах співпало у часі із серйозними змінами у соціальній структурі українського суспільства. Його геополітичний інтерес починає втілювати в житті інша суспільна верства – українська аристократія та козацтво.

Висновки. Геополітичний простір «Польща – Литва – Україна» має свої певні етапи і цикли розвитку, що характеризується об'єктивною залежністю суб'єкта не тільки від зовнішньої політики, географічного середовища, а й від сукупності матеріальних факторів. Геополітичні відносини трьох держав залежні від політики сусідів і впливових гравців Світової політики, зокрема Росії, Китаю,

США. Україна виступає лише частиною в сукупності відносин, вибравши європейську та євроатлантичну модель розвитку суспільного ладу

Згідно геополітичної концепції Польщі – концепції Мєрошевського-Гєдройца, яка передбачає активну підтримку Польщею незалежних держав, що виникли після розпаду СРСР, зокрема і України, а особливо Литви.

Основні положення концепції можна викласти словами одного з її авторів Ю. Мєрошевського: «Ми повинні шукати контактів і розуміння з тими росіянами, які готові визнати цілковите право на самовизначення українців, литовців та ін., і що так само важливо, ми маємо самі відмовитися раз і назавжди від Вільна, Львова та будь-якої політики чи планів, які б вели б до встановлення сприятливої кон'юнктури нашої переваги на Сході за рахунок перелічених вище народів. Як поляки, так і росіяни мають зрозуміти, що тільки неімперіалістична Росія і неімперіалістична Польща мали б шанси на встановлення і упорядкування своїх взаємовідносин»⁹.

¹ armi.unian.ua від 19.09.2014 року [Електронний ресурс].

УДК: 329 (436)

© Віталій Семенко
(м. Чернівці)

ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ В АВСТРІЇ (29 вересня 2013 р.)

В статті досліджуються особливості парламентських виборів до Національної ради 2013 р., та основні причини поразки великих політичних партій, соціал-демократії та успіху ультраправих партій. Детально проаналізовано основні результати парламентських виборів, висновки видатних політологів, експертів, які займалися дослідженням політичних партій. Також детально охарактеризовано основні цілі та завдання партійних програм тих політичних партій, які представлені в Національній раді, нижній палаті австрійського парламенту. Виявлено основні причини поразки великих партій та перемоги нових партій, які змогли подолати 4% бар'єр на 25-х чергових виборах до парламенту Австрії, які відбулися 29 вересня 2013 р.

Ключові слова: політична партія, політична система, парламентські вибори, популізм, політичний лідер.

Vitalij Semenko. Political analysis of election's results in Austria (29 September 2013). The article deals with the peculiarities of parliamentary elections to the National Council in 2013, the main reasons for the defeat of the big political parties, social democracy, and success of the ultra-right political parties. The main results of the parliamentary elections, the conclusions of prominent political scientists, experts, who were involved in the study of political parties are in details analyzed. The key goals and objectives of the parties' programs, represented in the National Council, the lower house of the Austrian Parliament are in details

² Плєшаков К. Геополітика в світє глобальних перемен / К. Плєшаков. – М. : Изд-во «Известия», 2002 г. – 221 с.

³ Історія релігії в Україні: Навчальний посібник / А. Колодний, П. Яроцький, Б. Лобовик та ін. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2009. – 735 с.

⁴ Троневиц П. Волинь в сутінках політичної лояльності населення Великого князівства Литовського у XIV-XVI ст. / П. Троневиц. – Луцьк : Вежа, 2003. – 312 с.

⁵ Історія релігії в Україні: Навчальний посібник / А. Колодний, П. Яроцький, Б. Лобовик та ін. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2009. – 735 с.

⁶ Геополітика: Підручник / А. Кудряченко, Ф. Рудич, В. Храмов. – К. : МАУП, 2004. – 296 с.

⁷ Там само.

⁸ Симоненко Р. Про геополітичний фактор в історії України / Р. Симоненко // Український історичний журнал. – 2001. – № 3. – С. 105-127.

⁹ Затинайко О. Політика безпеки і воєнно-політичні відносини Польщі / О. Затинайко, Р. Павленко, В. Бочарніков, С. Свєшніков // Наука і оборона. – № 3. – 2013. – С. 3-13.

characterized. The basic reasons for the defeat of major parties and the victory of the new parties, who were able to overcome the 4% barrier at the 25th regular parliamentary elections in Austria, which took place on September 29, 2013 are revealed.

Keywords: political party, political system, parliamentary elections, populism, a political leader.

Віталій Семенко. Политологический анализ результатов парламентских выборов в Австрии (29 сентября 2013 г.). В статье исследуются особенности парламентских выборов в Национальный совет 2013 г., основные причины поражения больших политических партий, социал-демократии, а также успеха ультраправых партий. Подробно проанализированы основные результаты парламентских выборов, выводы выдающихся политологов, экспертов, которые занимались исследованием политических партий. Также подробно охарактеризованы основные цели и задачи партийных программ политических партий, которые представлены в Национальном совете, нижней палате австрийского парламента. Выявлены основные причины поражения больших партий и победы новых партий, которые смогли преодолеть 4% барьер на 25-й очередных выборах в парламент Австрии, которые состоялись 29 сентября 2013 г.

Ключевые слова: политическая партия, политическая система, парламентские выборы, популизм, политический лидер.